

RESSENYES

Xavier Serra, *La filosofia en la cultura catalana, València, Afers,* 2013, 210 pàgs.

L'escriptor Xavier Serra acaba de treure un nou volum, de contingut inestimable per a tots els qui s'interessen per la cultura catalana en general i, en particular, per als seguidors de la filosofia dels segles XIX i XX a Catalunya i al País Valencià.

És una història de la filosofia i de la cultura ben particular, no només perquè l'autor ens adverteix que «ha estat una filosofia epigonal, subalterna, de molt feble empenta especulativa. Una filosofia al capdavant, d'imitadors i divulgadors, sumits, a més, en un ambient dominat pels recels i les pervivències artrítiques» (9), sinó perquè aborda el tema d'estudi d'una manera ben nova i particular. Serra tracta la història de la filosofia no com una llista ben explicada de les personalitats que han cobert l'impacte d'aquesta disciplina al nostre país, ni tampoc com el resultat d'una lluita de forces contextuais, en què els individus esdevenen peces d'aquests dictats collectius; la història que ens presenta l'escriptor de Sueca és feta a partir de la pressió de les legislacions, del context polític i religiós, de les figures «menors» que adoctrinaven amb manuals escassos i dubtosos els joves a les aules (ja fossin de l'ensenyament secundari o de la universitat), de la premsa local i regional, dels expedients escolars, de les obres de literatura a què tenien accés els lectors, dels prejudicis socials, de les figures més reconegudes de la cultura local... És una història social de la cultura i de la filosofia, amb dosis de la història de les mentalitats.

A més d'un contingut interessant, i amb molta informació nova, l'estil literari amb què Serra s'adreça al lector és fresc, directe, explícit en els detalls i, molt sovint, aboca al sentit de l'humor; sense renunciar, però, al rigor acadèmic necessari en aquestes obres que expliciten les bases d'una cultura.

Si bé el desenvolupament de la filosofia a Catalunya a partir del segle XIX és força estudiat, no sabem gairebé res, en canvi, del procés que es va seguir al País Valencià. Xavier Serra ens apropa personatges ben desconeguts pel lector no expert en la història i en l'erudició de la tradició filosòfica a València. Al llarg d'aquestes dues-centes pàgines se'ns presenten figures tan curioses com el prevere Francesc Asensi, àgraf, però amb una gran influència a la Universitat de València; Vicent Josep Fillol, que passà d'un liberalisme encès en la joventut a un integrisme catòlic en la maduresa; el polifacètic i abrandat Manuel Polo Peyrolón, polític a les Corts espanyoles, literat i filòsof; el regionalista

Francesc Alcayde Vilar, que si bé abans del 1936 defensava posicions valencianistes, després passà a adular el nou règim...

Serra dibuixa tot aquest desenvolupament no pas al marge del que succeeix al Principat: al cap i a la fi, no hi ha pas tantes distàncies socials, ideològiques o legislatives entre la Barcelona i la València del període estudiat. És per aquest motiu que, després dels primers capítols dedicats a l'impacte de la filosofia al País Valencià, s'arriba a «La filosofia catalana durant la Segona República i les primeres dècades del franquisme». No voldria portar a equívocs: el treball de Serra no és una suma de capítols que tracten independentment ara la filosofia a València, ara a Catalunya; més aviat el gran encert del llibre és la mescla intel·ligent de la mateixa problemàtica en els dos territoris. Serra és l'únic historiador actual de la filosofia que posa tant l'accent en l'impacte de la filosofia al Principat com al País Valencià. No tenim cap altre intel·lectual que domini i exposi amb tan bones dosis pedagògiques un mateix desenvolupament en ambdós llocs.

Per entendre el recorregut que ha fet la filosofia als països de parla catalana és cabdal veure la capacitat que hem tingut de dialogar amb la filosofia feta a altres països, en especial els europeus. De sempre, Catalunya ha establert una estreta relació amb França, i a partir del segle XVIII també amb Anglaterra. Però perquè aquestes relacions no quedin només al més alt nivell són especialment importants les traduccions de textos. Les traduccions, a més de complir aquest paper de diàleg amb les cultures contemporànies, permeten també dialogar amb les pròpies arrels: les gregues i les llatines. És per aquest motiu que els capítols «Les traduccions de filosofia en català (1900-1960)» i «Les traduccions d'assaig en l'edició catalana contemporània» esdevenen una de les aportacions més importants d'aquest volum. En els capítols esmentats, s'aborden tant les traduccions de textos importants com les edicions de nous textos. Sobre les voluntats de la Renaixença, el modernisme aspirava a la normalitat en l'edició de la novel·la, el teatre i l'assaig, però serà el noucentisme el que perseguirà la normalitat editorial en tots els camps. De totes les iniciatives editorials, la més reeixida ha estat la Fundació Bernat Metge, que Serra exposa d'una manera brillant. A ningú se li escapa la importància que té per a la cultura catalana l'aposta de Cambó d'apropar els clàssics grecs i llatins al ciutadà: a més d'una reivindicació cultural, era una fita del catalanisme polític. Però l'objectiu era una mica més ambiciós: «No defensar una cultura, sinó crear-la» (137). El programa editorial va funcionar: els volums editats van anar en augment, any rere any, arribant als 740 títols en català el 1933. El daltabaix de la Guerra Civil espanyola va estroncar totes aquestes iniciatives, fins que a principi dels anys seixanta tornen amb molta força l'edició i la traducció. El parer de Serra, però, és que mai no hem assolit la normalitat. Ni al principi del segle XX ni després de la represa cultural: la força dels seixanta saturà un mercat i les edicions i traduccions a

partir dels setanta tampoc no acaben d'assolir el nivell exigible a una cultura normalitzada.

Cal destacar una posició epistemològica que dibuixa perfectament l'interès de l'autor i que està a la base de tot el llibre: la nostra cultura i el pensament que s'ha escrit en català acaben bevent, per un cap o per un altre, de les altres cultures europees. Hem estat més receptors que creadors. I és per aquest motiu que «tanta atenció reclamen les individualitats excel·lents com les infames, els al·licients de qualsevol índole com les rèmores i les inèrcies. Evidentment, la imatge que en resulta, en el cas de les cultures subsidiàries, no s'ajusta a l'esquema de la "història de la filosofia"» (10). Cal fer una història —la nostra— plena també de «figures petites» i «insignificants», però que formaren generacions i generacions d'escolars i universitaris del nostre país. No atendre'ls és no entendre els estranys camins que ha pres la cultura catalana.

Una extensa i interessant bibliografia tanca el llibre: el recull de referències —sobrepassa àmpliament les quatre-centes— és repartit en dos apartats. En el primer és on es troben els volums de caire general i que són indispensables per a tots aquells qui volen conèixer de més a prop allò que ha estat dit en les pàgines precedents o que es volen endinsar en la història del pensament a Catalunya. En el segon apartat s'ubica una llista de les obres de filosofia traduïdes al català citades en el llibre: un fet ben nou que ens ajuda a veure aquella falta de normalitat de què ens parla l'autor: encara no hi ha la metafísica d'Aristòtil traduïda al català.

Ignasi Roviró